

3a

5

L. B. V.

DISPUTATIO SOLENNIS,

QVA

**NEXVM ET DISCRIMEN
DONORVM GRATIAE**

EX

TABVLIS

VOCATIONIS PAVLINAE

Act. XXVI, 17. 18.

SISTET

PRÆSES

JO. GEORG. NEVMANNVS,

SS. Th. D. ejusdemque P. P. Alumn. Elect. Ephor. Acad.
Bibliothecarius, h. t. DECANVS,

ET

*PRO SUPREMIS IN THEOLOGIA HONORIBVS
CONSEQUENDIS*

DEFENDET

M. GOTTLIEB WERNSDORFIUS,

SS. Theol. Prof. P. Extraord. & Fac. Phil. Adj.

Ad D. Decembr. A. O. R. clis lcc XCIX. in Acta Apost.

HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS

EDITIO TERTIA MDCCXXIV.

VITEMBERGAE

LITERIS AVGVSTI KOBERSTEINI

Exeg.
C.

294/14

848

DISPUTATIO SOLEMNIS

DE VITIIS ET DISCRIMINE
BONORVM GRATIAE

TABVLA

VOCATIONIS PAULINAE

ANNO 1718

SCRIPTA

PER

IO. GEORG. NEWMANNVS

SS. Th. D. & Philos. P. Alberti, Prof. P. h. D. & Decanus

PRO SPREMIS MATHEOLOGIA HONORIBVS
CONSISTENS

DEFENDIT

M. GOTTLIEB WERNSDORFVS

SS. Theol. P. h. D. & Fac. Phil. Adj.

ab a. Decem. 1718

HONOR. A. Th. P. h. D. & Decanus

EDITIO PER P. h. D. & Decanus

IN

LIBR. AVGVSTI COPPERTII

I. N. 7.

§. I.

TAmetsi dona gratiæ divinæ, quæ Christi Servatoris merito nobis parta sunt, quam arctissimo inter se nexu cohæreant, ut adeo nec temporum intervallis distingui, nec sensibus humanis percipi satis possint: tamen ita solícite ac diligenter illa distinguit Scriptura, ut non tantum mente concipi sigillatim queant, verum etiam, si homines gratiæ divinæ indigos spectes, ita se habeant, ut nonnunquam a se invicem penitus divellantur. Quas enim DEUS omnibus offert, impervestigabiles gratiæ suæ opes, homines per suam imbecillitatem illico non capiunt; quasque tam copiose in nos effundit, Spiritus Sancti dotes, sæpe ne per stillicidium quidem, in nos defluere patimur: quibus rebus fit, ut alios quidem ex gratia *vocari* intelligas, neque tamen *illuminari*; alios vicissim *illuminari* quoad intellectum, neque tamen *converti ac flecti* quoad voluntatem; alios *fidem* ex verbo consequi, adeoque *regenerari & justificari*: ab aliis vero, istas gratiæ salutaris divitias, in univ-
sum repudiari. Itaque *διαρέσεις τῶν χάρισμάτων* sunt, ut inquit Apostolus, *sed idem DEUS, qui omnia in omnibus efficit* 1. Cor. XII, 3. 4. 6.

§. II. Quemadmodum ergo *communis gratiæ* actus ita discernimus, ut aliud DEI beneficium, *vitam*, aliud
A 2 *confer-*

conservationem vitæ, aliud bonam valetudinem, aliud porro, pulchritudinem, aliud, vestitum, honores, divitias, & agnoscamus, & describamus seorsim, & Davidis exemplo, pro singulis beneficiis singularem DEO hymnum, psallere debeamus, Eccl. XLVII, 9. ita quoque salutaris illius gratiæ actus accurate distinguendi sunt, aliaque & peculiaris dicenda DEI gratia est, qua nos vocat, alia, qua nos illuminat, iterum alia qua nos convertit, alia, qua nos regenerat, alia vicissim, qua nos justos pronunciat &c. Ut adeo dignum homine Christiano officium sit, DEUM, pro qualibet benedictione spirituali, qua nos in cœlestibus ditavit, identidem concelebrare, præeunte nobis Apostolo, Epb. I, 3.

§. III. Cuiusmodi vero illud discrimen sit, & quo potissimum nomine appellandum, non una omnium sententia est. Aliqui hæc DEI beneficia, ut *formales actus*, alii ut *gradus*, alii denique ut *species* differe judicant, sic ut ex intentione DEI in Scripturis revelata, cuius gratiæ divinæ, *aliam naturam, alium operandi modum, & alium effectum proprium* assignent, quæ ipsa B. Hulsemanni assertio est, *de Auxil. gratiæ p. 20. 30.* Verum nulla inter hos pugna est, cum omnium facile sententias in hoc convenire existimem: *salutares illos gratiæ divinæ actus, inter se specie differe quidem, attamen si in subjectis spectentur ipsis, suis etiam gradibus distinguuntur.* Id quod vel ex uno Scripturæ loco probatum dederim. Cum enim Apostolus, *Epb. III.* hos gratiæ divinæ actus deprædicat, communem notionem & conceptum, ut loquimur, genericum ponit: *οικονομίαν τῆς χάριτος*, v. 2. i. e. *dispensationem gratiæ divinæ.* Hanc vero ipsam *πολυποίκιλον τὴν σοφίαν τῆς θεῆς* appellat, i. e. *sapientiam, quæ peculiaribus formis, & suis quasi speciebus distincta sit.* v. 10. Denique gradus & incrementa hujus gratiæ in Ephesiis observat; dum fidem illorum talem describit, quæ *ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι*, *deficere*

in

in calamitatibus v. 13. iterum vero *καταλωθῆναι διὰ τῆ πνεύ-*
ματι ⊕, *corroborari per Spiritum* v. 16. dehinc *ἐρριζοῦσθαι ἢ θεμε-*
λιῶσθαι, radicari penitius & fundari possit. v. 17.

§. IV. Ceterum, quo nexu copulentur hæc *χαρίσματα*,
quaque serie invicem sese excipiant: res explicatu qui-
dem difficilis, at tanti tamen momenti est, ut gravissima-
rum inde controversiarum decisio pendeat. Dissensum
vero Nostratum in his ordinandis, vel inde natum cen-
semus, quod plerique illorum, *doctrinae ordinem* amplexi
fuerint, sufficere arbitrati, si quilibet gratiæ divinæ actus
distinguat saltem, atque explicetur recte, quocumque
tandem nexu cum reliquis conjungatur. Sed enim ve-
ro, cum inordinata non sit œconomia cœlestis, qua inex-
haustam illam charismatum suorum copiam dispensat
DEUS, ipsæque sacræ literæ, cum juncturas & compagi-
nes, tum diversos illorum exitus tam sapienter indicent;
etiam *nature ordinem*, cum aliis, investigare, non sper-
nendum operæ pretium esse duxi. Dispicienti vero de
ejusmodi Scripturæ loco, in quo pleraque omnia velut
ἐν συνόψει exhiberentur; digna consideratione mihi vi-
sa est miraculosa illa *προσφώνησις* Servatoris, qua Pau-
lum, sævitiam & mortes spirantem repressit, atque ad
obeundum munus Apostolicum evocavit: *Ἐξαλεβμένός*
σε ἐκ τῆ λαῶ ἢ τῶν ἐθνῶν, εἰς ἃς νῦν σε ἀποπέμνω. ἀνοίξαι ὀφθαλ-
μὸς αὐτῶν, τῆ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκοτῆς εἰς φῶς, ἢ τῆς ἐξουσίας τῆ
σατανᾶ ὑπὲρ τὸν θεόν, τῆ λαβεῖν αὐτὸς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, ἢ κληροῦ
ἐν τοῖς ἡγιασμένοις, πίστει τῆ εἰς ἐμέ. *Eripio te a populo & gen-*
tibus, in quas nunc te mitto, ad aperiendum oculos eorum, ut con-
vertantur a tenebris ad lucem, & a potestate Satanae ad DEUM,
ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctifi-
catos per fidem, quæ est in me. Act. XXVI, 17. 18.

§. V. Occasio hujus oraculi ex antecedentibus pa-

tet. Nam vinculis detentus Apostolus, jamque ad Agrippam Regem delatus, extenta manu, quod *παρρησίας* indicium erat, innocentiae suae causas perorat, v. 7. Ac initio quidem, objecta sibi a Judæis crimina diluit, & vitam pure religioseque actam, & Pharisaicæ sectæ, cui addictus fuerat, rigidioribus institutis, demonstrat v. 25. Quod ipsum orationis illius quasi exordium esse videtur. Dehinc, caput fidei primarium de CHRISTO, Messia, Judæis ac gentibus promisso, tractat; quem verum DEI filium esse, triplici argumento confirmat: *primum* ex Scripturis V. T. depromit, in quibus hæc *ἐπαγγελία* Patribus proposita sit, v. 6. 8. *it. 22.* *alterum* a miraculosa Christi resurrectione ducit, quam & ipsam quondam sibi *ἀπίστων* visam, non dissimulat, donec contra stimulum calcitrare desierit, v. 8-12. 23. *Ultimum* a *τῆ ἑρανίῳ ὀπτασία* desumit, qua, & visum sibi Jesum Nazarenum, & voce terribili auditum fuisse, commemorat, adeo ut subito quodam luminis fulgore correptus, una cum suis comitibus in terram prociderit; dehinc blandissimis verbis surgere jussus, colligendæ Ecclesiæ rationes perceperit; quas proinde, non secus ac *Tabulas Vocationis Paulinæ* intuemur.

§. VI. Antequam vero donis gratiæ, quæ *sanctificantiæ* vocantur, dispensandis idoneus foret, *administrantibus* illis, quæ appellantur, primum instruendus erat Apostolus. Neque tamen 1.) hæc dona ex meris naturæ viribus hausta existimari debent, ceu hodie nonnulli contendunt, qui ipso Pelagio audaciores, & *sensum Scripturæ literalem, & totius fidei analogiam intelligere*, non nisi pro naturæ dono venditant, idemque creationis beneficiis accensent. At enim vero dotes administrantes non nisi gratiæ suæ, vendicat Christus, dicens: *ego constitui te ministrum & testem b. l. v. 16.* Idque agnoscit Apostolus, cum,
facturus

*factum se ministrum, inquit, secundum donum gratiæ DEI; sibi-
 que minimo omnium sanctorum datam esse gratiam hanc (en-
 quam constanter gratiam appellitet donum admini-
 strans) ut inter gentes evangelizet impervestigabiles divitias
 Christi, Epb. III, 7. 8. Neque vero tantum rerum divinarum
 intelligentiam, sed ipsam quoque *ικανότητα* aliquid cogitandi
 de iis, ex DEO esse, fatetur, 2. Cor. III, 5. 6. In quem locum,
 confutato prius Pelagio, sic commentatur B. Selnece-
 rus: Ministerium non est nostrarum virium, sed quicquid est sa-
 lutare, ipsa prædicatio, progressus, augmentum, virtus & effica-
 cia, DEI opus & donum est, Comment. ad b. l. p. 871. Ac proinde
 hæc dona 2.) non cujusvis sexus aut status hominibus
 communia, sed iis peculiaria propriaque sunt, qui ad
 præconium verbi rite vocantur, ac populo velut exi-
 muntur. Paulum enim *ἐξαιρείσθαι ἐκ τῆς λαῶν καὶ ἐθνῶν*, eripere a
 populo & gentibus voluit Christus: pari gratia, qua Jose-
 phum *ἐξείλετο*, eripuit DEUS ex omnibus afflictionibus, & de-
 dit ei gratiam & sapientiam coram Pharaone Rege Ægyptiorum,
 Act. VII, 10. Ut adeo Ministerium sacrum ex mente Chri-
 sti, haud incongrue *ἐξαιρέσειν ἐκ τῆς λαῶν*, vel cœtum *ἐξαιρέτον*,
delectum, & segregatum a vulgo, dixeris. Non sane, ut
 quandam vel *κυριότητα* vel *ἐξογὴν* sibi præ reliquis homini-
 bus arrogare debeat; (Paulus enim *ὑπηρέτης* faltem, i. e.
remex ac minister h. l. constituitur a Christo; nec arrogan-
 ter de se sentit: Sic nos aestimet homo, inquit, *ὡς ὑπηρέτας*
χειρῶν, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεῶν, 1. Cor. IV, 1. nec ullo frequentio-
 ri titulo quam *τῆς διακονίας*, hoc suum officium celebrat,
 Act. XX, 24. Rom. XI, 13. 2. Cor. VI, 3. Col. IV, 19. 2. Tim. IV, 11.) sed,
 ne popello, & mixtæ hominum multitudini permittatur
 sacra hæc *διακονία*, ipsumque discrimen docentium ac au-
 dientium tollatur e medio, & plena turbarum omnia
 reddantur, contra 1. Cor. XIV, 33. Denique 3.) *immediata*
 quandoque & extraordinaria hæc dona sunt, velut in Pro-
 phe-*

phetis & Apostolis id erat conspicuum; vel *mediata*, & *ordini a DEO instituto congrua*, qualia DEUS usque ad seculi consummationem Ecclesiæ promisit, *Matth. XXVIII, 20.* Quod si *externas ministerii causas* & *περιστασεις* respicias, multum omnino distant inter se facultates istæ; sin vero *formale illius internum*, quod est *DEI gratiam dispensare hominibus*, consideres, discrimen utrinque non allegat Scriptura. Nam Apollo perinde *σύνεργος* DEI, ac Paulus, dicitur, *1. Cor. III, 5. 6.* cum tamen ille non *αμέσως*, sed in schola Johannis informatus, dehinc a Priscilla & Aquila plenius edoctus *viam DEI fuerit*, *Act. XVIII, 25. 26.* Sic & Timotheus se ipsum & alios *salvos facere per doctrinam* dicitur, *1. Tim. IV, 16.* quem tamen non immediate a DEO, sed a Paulo vocatum, ex *Prophetiis instructum* & *impositione manuum presbyter confirmatum* fuisse constat *1. Tim. I, 3. 1. Tim. IV, 14. 2. C. I, 5.* Etsi proinde extraordinaria quædam, quoad circumstantias vocationis, hic apud Paulum, ut & alios, in Ecclesia, plantanda cum primis, contigerint, de quo lux de cælo exorta, & insolita Christi vox h. l. testantur: tamen nec sine verbo convertebatur ille, nec sine ministerio humano, ad sacrum hoc munus obeundum instruebatur: Siquidem Verbum Legis fuit: *Saul Saul, quid me persequeris?* Verbum autem Evangelii: *Ego sum Jesus, quem tu persequeris.* Itaque tam miraculose excitatus, cum, *quid faciendum sibi*, rogaret; ordini divinitus instituto se submittere, Ananiam audire, *χειροθεσίας* ritum suscipere, & Baptismi sacris initiari iustus est *Act. IX, 6. 17. 18.*

§. VII. Verum de *χαρίσμασι τῆς διακονίας* hæc delibasse sufficiat, quando de *χαρίσμασι τῆς σωτηρίας* agendum nobis est ex instituto. Ut enim tanta horum copia sit, ut numerum facile excedant, ideoque *ἀνεξιχνίαστος* ὁ πλῆθος, *impervestigabilis quædam opulentia* ipsimet Apostolo appellent.

lentur: tamen ea potissimum hic recensere debemus, quæ in
 tabulis vocationis Paulinæ delineata sunt, & ex œcono-
 mia gratiæ divinæ uberrime omnium distribuuntur, vel,
 ut alias loquimur, nobis applicantur. Primum itaque
 donum gratiæ, **VOCATIO** est, seu *Gratia vocans*, qua
DEUS hominibus extra Ecclesiam constitutis, ex seria
 intentione voluntatem suam per verbi ministros mani-
 festat, & beneficia a Servatore acquisita offert, ut ad Ec-
 clesiam Christi adducantur, illuminatique convertan-
 tur, credant, & salutem æternam consequantur. Atque
 hoc ipsum *missio ad gentes* infert, signate hoc textu expref-
 sa, quippe quæ vocationem, ut finem formalem & pro-
 prium respicit, juxta illud parabolæ: *misit servos suos, ut
 vocarent invitatos ad nuptias*, Matth. XXII, 3. *Subjectum*
 ergo *vocandum* homines sunt extra Ecclesiam degentes.
 Nam *ex Judæis & Gentibus vocavit nos*, dicente Paulo Rom.
 IX, 24. Quod vero illos attinet, qui in Ecclesia jam sunt,
 proprie loquendo non vocari aut colligi ad Ecclesiam,
 sed iterata verbi annunciatione doceri ac erudiri ad salu-
 tem dicuntur. 2. Tim. III, 15. Gal. I, 6. 9. Atque hinc etiam
*Terminum a quo cognoscere licet, qui status peccati & pro-
 fundissima miserie* est; unde homo per vocationem egredi
 jubetur. Nam quoad hæret in hac sentina mali, positus
 est *extra Christum, extraneus a Testamentis promissionis, spei
 expers, imo adæ©* Eph. II, 12. Gal. IV, 8. 1. Theff. IV, 5. *Terminus*
ad quem formalis, vocatio passiva est; *objectivus* vero, Ec-
 clesia s. communio fidelium, ad quam homo perducitur se-
 patitur. Id quod Scriptura diserte affirmat: *Vocati estis,*
 inquit Paulus, *in communionem Filii DEI, Jesu Christi, Domi-
 ni nostri.* 1. Cor. I, 9. *DEUS vocavit vos in suum regnum (gratiæ)
 ac gloriam.* 1. Theff. II, 12. *Vocati estis, ut sitis in uno corpore (Ec-
 clesia)* Col. III, 15. Idemque adhuc dilucidius patet ex
 B manda-

mandato Christi. Nam profecturos in mundum univ-
 sum primo jubebat μαθητεύειν πάντα τὰ ἔθνη, i. e. *facere*
discipulos, præviaque institutione, in disciplinam ac socie-
 tatem suam recipere, quæ verbi vis est, Jo. IV, 1. Act. XIV,
 21. postea demum, si forent infantes, adeoque doctrinæ in-
 capaces, βαπτίζεν, sin vero adulti, διδάσκειν v. 20. donec
 & ipsi Baptismum insignaculum fidei susciperent. Neu-
 tiquam enim privilegiis Ecclesiæ frui poterant, qui jus
 Civitatis DEI nondum fuerant adepti, conf. Act. 11, 39. Ce-
 teras, quæ circa vocationis gratiam moventur, quæstio-
 nes, ne quidem attingimus, quandoquidem hoc unum
 nobis investigandum proposuimus, quo pacto inter se
 cohæreant χαρίσματα divina, & quibus adeo terminis li-
 mitibusque circumscribantur.

§. VIII. Alterum itaque donum gratiæ, ILLU-
 MINATIO est. Qui enim vocationi divinæ locum re-
 linquunt homines, jamque in Ecclesiam, ubi verbum
 audibile & visibile dispensatur, perducti sunt; non pos-
 sunt non, per utrumque medium, nisi respuant istud, il-
 luminari. Sic enim cum vocatione passiva hanc gra-
 tiam connectit Servator: ἀνοίξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ut a-
 perias oculos eorum. Eundemque hunc ordinem con-
 stanter retinet Scriptura: DEUS e tenebris vos vocavit in
 admirabilem suam lucem, 1. Pet. II, 9. Item: Expergiscere
 qui dormis, & surge a mortuis, (en formulam vocatio-
 nis) & illucescet tibi Christus (en gratiam illuminationis)
 Ephes. V, 14. Nec aliter de hoc ordine Pii confessores
 sentiunt: DEUS in aeterno suo consilio ordinavit, ut Spiri-
 tus S. electos per Verbum vocet, illuminet, atque convertat
 &c. F. Conc. p. 808. Idem B. Lutherus Catechume-
 nis inculcat: Spiritus Sanctus totam Ecclesiam in terra vo-
 cat

cat, (en quam accurate vocationis terminum ad quem observet) congregat, illuminat, sanctificat, & in JESU Christo per veram fidem conservat. Art. III. Symb. Apost. Equidem fateor, a quibusdam, illuminantem hanc gratiam, peculiari capite non proponi, unde occasionem criminandi sumunt Novatores, ac si nulla propemodum hujus doctrinæ ratio habeatur in corpore Theologiæ nostræ. Sed enim vero parcius ista Doctores nostris objicienda erant; cum vel ipsa catechetica institutio contrarium testetur: Theologi autem Acroamatici hanc doctrinæ partem vel seorsim tradant, vel in capite de Conversione & Regeneratione, ubi priores fidei gradus, notitia videlicet, & assensus, explicandi sunt, affatim proponant.

§. IX. Interim tamen cum Scriptura hanc doctrinam tam sedulo inculcet, & in ipsis vocationis Paulinæ tabulis, velut singularem gratiæ actum, describat: satius omnino visum est, illos sequi, qui peculiare quoddam caput huic charismati assignant. Mittitur enim gentium Doctor ἀνοίξαι τὰς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ad aperiendum oculos eorum. Quam quidem dictionem adeo elevat novellus Aristarchus, Jo. Clericus, ut non advetos existimet idiomati sacrorum Librorum, qui aliquam hic vim aut emphasin vocum observent, in *Arte Critica* pag. 84. Sed vero ἐμφατικότερον omnino, & tam fecundi sensus, hic modus loquendi est, ut vel integram de illuminatione doctrinam intelligere hinc queas. Tropica enim & translata hæc dictio est; cujus eam constat esse indolem; ut augeat conceptus, & rem abstrusam velut manibus palpandam sistat. Mentem vero hominis quis unquam vidit? Itaque

B 2

cum

cum oculis hanc comparat Spiritus Sanctus, ut ex illorum apertione de hujus quoque illuminatione judicare liceat. Et dignum quidem notatu est, quod LXX. Senes, Hebræorum פָּרַח i. e. *aperuit*, subinde per ἀνοίγειν reddiderint, iis quidem in locis, ubi apertio oculorum miraculosa, describenda fuit. Sic, cum DEUS dicitur *aperuisse oculos Hagaræ, ut videret fontem, Gen. XXI, 19.* LXX. eodem hoc verbo id exprimunt: $\text{ἀνεῴξεν ὁ Θεὸς ὀφθαλμὸς αὐτῆς}$; *aperuit DEUS oculos ejus.* Iterum, cum Elias filium Sunammitides revocasset in vitam; $\text{ἤνοιξε τὸ παιδάριον τὰς ὀφθαλμὸς αὐτοῦ}$, *aperuit puer oculos suos. 2. Reg. IV, 35.* De Syris etiam cæcitate percussis idem verbum usurpant: $\text{διήνοιξε κύριος τὰς ὀφθαλμὸς αὐτῶν, καὶ εἶδον}$, *aperuit DEUS oculos illorum et viderunt. 2. Reg. VI, 20.* Atque ab hac miraculosa oculorum apertione Prophetæ mutati sunt vaticinia, quibus illuminationem describunt sub N. T. futuram: $\text{τότε ἀνοιχθήσονται οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν τυφλῶν}$, *tum aperientur oculi cæcorum Es. XXXV, 5.* Ego *Jehova vocavi vos in justitia, פָּרַחְתִּי ad aperiendum oculos cæcorum, ἀνοίξαι ὀφθαλμὸς τῶν τυφλῶν. Es XLII, 7.* Itaque eodem verbo Christus dicitur *aperuisse discipulis mentem ad intelligendas Scripturas, Luc. XXIV, 45.* Sic & Lydiæ, Dominus *aperuisse cor* dicitur, *ut attenderet iis, quæ docebantur a Paulo, Act. XVI, 14.* Nervosissime autem rem explicat Apostolus, cum $\text{πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμὸς τῆς διανοίας}$, *illuminatos oculos mentis, Ephesius jam vocatis precatur. Eph. I, 8.*

§. X. Quibus sic explicatis, ipsam illuminationis naturam intelligi ex hac Phrasi posse existimo. Nam 1.) *Subiectum*, circa quod gratia illuminans occupatur, intellectus hominis irrogeniti est, qui instar oculi excæcati nullis in se videndi viribus pollet, sed mede-

medelam a virtute forinsecus obviam expectat 2.) *Medium* oculos mentis aperiendi, Lex æque ac Evangelium est. Ex illa enim ἑπίγνωσις i. e. morbi agnitio, Rom. III, 20. ex hoc vero Spiritus & vita est, Job. VI, 63. Ac proinde Legalem aliam, dixeris illuminationem, quæ peccatum, iram DEI, & pœnas æternas nobis manifestat; dicente Paulo: peccatum non cognovi nisi per legem, Rom. VII, 7. & Psalte: Ex mandatis tuis intelligens factus sum: ideo odi omnem viam mendacii. Lucerna pedibus meis verbum tuum; & lux semitis meis. Psam. CXIX, 104. 105. aliam vero Evangelicam; quæ gratiam DEI, justitiam & salutem æternam nobis revelat: siquidem *Iustitia DEI per Evangelium patefit, ex fide in fidem*, Rom. I, 17. ipsaque hæc patefactio, Φωτισμός τῶ Ἐυαγγελίῳ appellatur, 2. Cor. IV, 3. 3.) *Forma* quoque & ratio illuminationis hinc dispalescit, quippe quæ partim in ablatione naturalis cœcitatatis, & sapientiæ carnalis; partim vero in instauratione supernaturalis intelligentiæ & sapientiæ spiritualis consistit. Utrumque enim ἀνοιξις & apertio illa oculorum haud obscure innuit, quam Servator Ministerio verbi h. l. injungit. Primo enim tollere jubet cœcitatem illam congenitam, quæ non simplex tantum absentia & privatio est sapientiæ & veritatis, subiecto inesse debita, quam ideo Scriptura ὑστέρησις τῆς δόξης τῶ Θεῷ i. e. carentiam lucis divinæ sapienter appellat, Rom. III, 23. sed etiam admixta quædam impuritas est, vel ut in Scripturis vocatur, sapientia carnalis, Φρόνημα τῆς σαρκὸς Rom. VIII, 6. itemque σοφία τῶ κόσμου sapientia hujus mundi. 1. Cor. I, 20. Habet enim mundus suam sapientiam sed tenebris arrogantia immerfam, ut sese contra sapientiam divinam efferat, & velut ὑψωμα extollat τῆς γνώσεως τῶ Θεῷ adversus cognitionem DEI,

λογισμὸς, *discursus sapienter contra eam moliatur*, & πᾶν νόημα *omnem cogitationem obedientiae Christi opponat*, 2. Cor. X, 4. 5. Deinde aciem mentis depravatam insturare jubet, & viribus sapientiae caelestis perfundere, quae in regeneratione erumpant in actum. Id quod eadem haec ἀνοιξίς indicat. Quemadmodum enim caecus, recepta videndi facultate per adaptionem oculorum, initio videt ac prospicit: postea, oculis in objecto quodam defixis, illud multo attentius contempletur: ita quoque homo per gratiam illuminantem redditur idoneus, ad consequendam primo γνῶσιν, seu notitiam, qua non tantum generatim apprehendit, quae in Scripturis proposita sunt, sed & speciatim promissiones Evangelicas de justitia & vita aeterna per Christum indispensanda penetrat ac intelligit; atque haec *apprehensio intellectualis cognoscitiva* Philosophis, Scripturis autem, γνῶσις τῆς σωτηρίας Luc. I, 77. itemque γνῶσις τῆς χειρὸς, Job. XVII, 3. &c. dicitur. Deinde etiam ad assensum huic notitiae conjunctum perducitur, quo cum id omne, quod in verbo DEI patefactum est, tum imprimis, Evangelium de remissione peccatorum per Christum impetranda, pro certo & indubitato habet; atque haec *apprehensio alioquin intellectualis assensitiva*: in S. literis autem ἐλεγγος Hebr. XI, 1. λογισμὸς Rom. III, 28. πεποίθησις item Eph. III, 12. appellatur. Fiducia enim, nobilissima illa pars fidei, cum Subjectum suum, voluntatem, seu cor, ut Scriptura loquitur, agnoscat, non poterit oriri ante, quam ipsamet haec voluntas per *Conversionem* subacta, & cor adeo contritum fuerit, ut recipere bonum justificum, eodemque salutariter frui possit. 4.) Hinc etiam liquet: hominem] in illuminationis negotio sese *mere habere*
passive

passive, utut illuminatus deinde formaliter intelligat. Nam cui *aperiendi sunt oculi*, nihil sibi ipsi, sed omnem in solidum opem τῷ ἰατρῷ adscribit. Quid, quod ne τὸ γινῶναι quidem homini, sed ipsi DEO vendicet Apostolus: *posteaquam cognovistis DEUM, quin potius cogniti estis a DEO. Gal. IV, 9.* 5) Ex eadem hac phrasi intelligas, non immediate amplius, sed mediante Verbi Ministerio hominem illuminandum esse. Nam Christus *ministerium ac testem constituit Paulum*, cui munus *aperiendi oculos* committit. Postea vero & dedit alios, cum Pastores, tum Doctores, *ad instaurandum plures sanctos in opus ministerii, & edificandum corpus Christi, Epb. IV, 11. 12.* 6) Denique non per *raptum, aut ecstasice*, sed per *incrementa & successive*, illuminationem hanc fieri, peræque patet. Namque non uno momento perficitur ἀνοιξίς τῶ ὀφθαλμοῦ, sed per temporis intervalla. Uti enim cæcus ille, cui Christus visum reddiderat, initio dicebat: *videre se homines, velut arbores ambulantes: paulo post cum rursus manus oculis ejus admovisset, videbat τηλαυγῶς dilucide, omnes, Marc. VIII, 24. 26.* Ita quoque cum intellectu hominis comparatum est: aliquando μωπάζει, 2. Pet. I, 9. i. e. quodam oculorum vitio laborat, nec eminus objecta intueri potest. Tandem ἀδνητήρια γεγυμνασμένα impetrat, *ad dijudicationem boni & mali, Hebr. V, 13. 14.* 7) Hinc tandem de extremis hujus gratiæ judicari potest. Nam *Terminus a quo* cæcitas mentis est, & illa quidem hominis ad Ecclesiam jam perducti: *Terminus vero ad quem*, illuminatio intellectus receptiva, quæ in Conversione, quoad *notitiam Legis*: in Regeneratione, quoad *notitiam Evangelii* plenius perficitur. Nam apertioni oculorum activæ respondet receptio visus passiva, quæ in suos de-
inde

inde actus se exerit. *Ephes. I, 18. 1. Cor. III, 12, 13. Rom. VIII, 7. 8. 9. Vid. Celeberr. Dn. Bucherus in Ratmanno Red. p. 156. seqq.*

§. XI. Illuminato igitur intellectu, nihilominus adhuc fieri potest, ut voluntas refractaria sit, nec sub fidei obedientiam redigi sese patiatur. Ita Festus, dogmate de resurrectione Christi audito, non dissimulat se velut iudicem illud cognovisse; Sed defuit assensus: ideoque *hesitasse se*, dicit, *de hac questione. Act. XXV, 19. 20.* Vicissim Agrippa, non modo notitiam de Messia ex concionibus Paulinis hauserat, sed insuper assensum præbuerat Prophetis de Christo testantibus; interim tamen fiduciam in ejus Meritum ponere, & per hoc sibi promittere vitam æternam renuebat, his verbis: *Propemodum persuades mihi, ut fiam Christianus, Act. XXVI, 28.* Itaque illuminationem Gratia convertens, seu ipsa **CONVERSIO** excipere debet, dicente Salvatore: τὸ ἁγιάζειν ἀπὸ σκοτῆς εἰς φῶς, *ut convertantur a tenebris ad lucem.* Initio, de sensu nobis dispiciendum est, evolutis vocabulis, quæ difficultatem aliquam videbantur relinquere. Nam τὸ ἁγιάζειν, quod verbo *קדש* in V. T. Scripturis exprimitur, ex eorum numero est, quæ, cum respiciunt principium agens, *activam*, ubi vero ad *subjectum* referuntur, *passivam* significationem obtinent. Nam actio, & quæ ei respondet, passio, sunt unus motus, qui proinde cum ab agente procedit, *actio*, cum vero a *subjecto* recipitur, *passio* denominatur. Jam si in hoc textu ellipsis per particulam *ἐνεκα* suppleatur; quemadmodum id structura exigit; sensus emergit: τὸ ἁγιάζειν scilicet *ἐνεκα*; *missus es convertendi gratia*, seu ut te convertente, illi convertantur. Itaque Christo, ut Autori, Paulo, ut ministro conversio adscribitur, sic tamen,

men, ut in gentibus terminum suum consequatur. Quod vero πρόθεσιν attinet ἀπὸ σκότους εἰς Φῶς: existimari quidem poterat, ἐκ τῆς περισσῆς descriptam esse illuminationem, ab apposito τῆς σκότους: Sed non admittunt περισσόλογίας Tabulæ vocationis Paulinæ: quin potius peculiarem gratiæ actum, *Conversionem* hic designari putamus; qua, voluntas, carnis desideriis indulgens, per Legem frangatur & ad recipiendum CHRISTUM impellatur. Non enim intellectus tantum, sed etiam voluntas, & hæc vel maxime, τῆς σκότους subjectum est. Nam diligere τὸ σκότος, & odisse τὸ Φῶς dicuntur, qui non credunt *Job. III, 19.* lidem & perpetrare ἔργα τῆς σκότους, *Rom. XIII, 12. Eph. V, 11.* Sedere ἐν σκότει, *Luc. I, 79. Rom. II, 19. περιπαθεῖν ἐν τῷ σκότει, 1. Jo. I, 6. Jo. XII, 35.* perhibentur. Atque hæc omnia hujusmodi opera sunt, quæ a Voluntate, ceu proxima causa, proficiscuntur. Contra vero τὸ Φῶς, fidem in sacris literis notare, ubi tenebricosis operibus opponitur, nemo facile negaverit, testantibus id clarissimis locis *1. Jo. II, 9. 11. Eph. V, 8. Matth. V, 16.* Vnde etiam *fili lucis*, a filiis tenebrarum, i. e. credentes, a non credentibus, tam clare distinguuntur, *Luc. XVI, 8. Jo. XII, 36. 1. Thess. V, 5.* Sicque adeo *Conversio*, per hanc phrasin, haud obscure indigitatur.

§. XII. Verum, intra quos terminos contineatur hæc *Conversio*, & quomodo a reliquis gratiæ divinæ actibus, ac *Regeneratione* cum primis, distinguatur, non obiter disquiri solet. Mira enim sententiarum divortia hic deprehendas, quæ tyronem in progressu sæpe, vel distineant, vel turbent. B. D. Kōnigius, cujus Theologiam Acroamaticam merito exosculamur omnes, *Primo Vocationem* collocat, *II. Regenerationem*, *III. Conversionem*,

C

sionem,

sionem, IV. Poenitentiam, V. Justificationem, VI. Unionem
 mysticam, VII. Renovationem. Paulisper autem hinc di-
 greditur B. Calovius noster, cum œconomiam horum
 charismatum sic ordinat: Primum omnium, *Vocatio* ipsi
 est; hanc enim plerique omnes, reliquis actibus gratiæ
 præmittunt. II. sequitur *Illuminatio*. III. *Regeneratio*.
 IV. *Conversio*. V. *Justificatio*. VI. *Poenitentia*. VII. *Unio my-
 stica cum fidelibus*. VIII. *Unctio Spiritualem*. IX. *Sanctificatio
 seu Renovatio*. X. *Glorificatio*, *Theol. Posit. pag. 486. Tom. X.
 Syst. p. 1. seq.* Ad eundem modum actus DEI salutare
 disponit Vener. D. Deutschmannus noster, qui in primis
 Conversionis & Regenerationis gratiam distinguit, tum
 & communicationem ex unione mystica fluentem pul-
 cherrime explicat, & Desponsationem insuper fide-
 lum adjungit, ut actum gratiæ singularem, *Tb. Bibl. p. 337.
 sq. & in Synopsi Theol. Bibl. p. 152.* Videas autem alios, iterum
 alium ordinem constituere, prout connexionis suæ quis-
 que causas habuit. Sic B. Hulsemannus I. *Vocationem*
redemptorum ponit. II. *Vocatorum Conversionem per pœ-
 nitentiam*. III. *Vocatorum conversionem per BAPTISMVM*.
 IV. *Vocatorum Justificationem per fidem* (adeoque *Regene-
 ratio eidiōs accepta & Justificatio ipsi ἰσοδυναμῶντα sunt*.)
 V. *Justificatorum renovationem & Bona Opera*. VI. *Justific-
 atorum confirmationem & conservationem*, per SACRAM
 COENAM. VII. *Justificatorum Unionem mysticam & per-
 severantiam*. VIII. *Fidelium perseverantium Prædestinationem
 ad vitam æternam*, *Brev. Theol. c. VIII, IX, seq.* Ceterum D.
 Henr. Hœpfnerus, qui Articulos Fidei studiosissime
 connexuit, hoc ordine procedit: I. agit de *Vocatione homi-
 num ad salutem*, adeoque velut ex occasione, de *Promis-
 sionibus & Comminationibus Divinis*, ipsisque adeo *Te-
 stamen-*

stamentis. II. *De Conversione.* III. *De Pœnitentia.* IV. *De*
Prædestinatione. V. *De Justificatione.* VI. *De Libertate*
Ecclesiastica. VII. *De Sanctificatione.* VIII. *De Bonis Ope-*
ribus *Loc. Theol. p. 415. seq.* Addo hic D. Danhauerum,
 cui *primum* *charissima Vocatio* est. II. *Justificatio.*
 III. *Regeneratio.* IV. *Perseverantia Sanctorum.* V. *In-*
vocatio. VI. *Renovatio.* *Hodos. p. 864. seq.* Tandem
 D. Wilhelmum Lyserum nostrum omittere non li-
 cuit, quo nemo facile copiosius hæc charismata ex-
 posuit, nec quisquam fere sollicitius distinxit. Quod
 si recensere singula instituerem, vel solam illorum e-
 numerationem pagina non caperet. Singularia enim
 quædam capita sunt, & ad gratiam divinam extollen-
 dam insigniter facientia. Itaque, ut pauca saltem de-
 libem, sigillatim ac distinctis capitibus agit: de *prima*
Vocatione: de *vocantis DEI intentione:* de *vocationis re-*
stitutione: Porro seorsim tractat, de *Christi receptione &*
appropriatione: de *Translatione in statum gratiæ:* de *im-*
putatione fidei: de *justi declaratione:* de *Patris adoptione:*
 de *Filii desponsatione:* de *Exstructione Templi Spiritus S.*
 de *Obsignatione Spiritus S.* Et, quod mireris, alium gra-
 tiæ actum *Renovationem*, alium vero *Sanctificationem*
 constituit: quæ alioquin pro Synonymis habentur:
 Tum vero speciatim de *Fidei initio:* de *Fidei augmento,*
 de *Fidei probatione,* differit, ut nihil de ceteris addam.
Vid. Systema Thetico-Exegeticum, nuper a nobis edi-
 tum, a p. 1084. ad p. 1079. Cur enim, quæ Spiritus S. ut
 singularia beneficia nobis revelavit, sigillatim descri-
 benda, ponderanda & in laudes divinas referenda non
 sint? Nam Scriptura non unam aut alteram tantum
 gratiam deprædicat, sed רַב חַסְדִּים *multitudinem miseri-*

cordia DEI (en numerum pluralem cum ipsa multitudine conjunctum) *Thren. III, 32.* Eadem extollit hanc œconomiam charismatum, ut coronam, fulgentissimis gemmis radiantem: *coronat te DEVS, misericordia, יְרֵחֵמִים* & *miserationibus*, *Pfalm. CIII, 4.*

§. XIII. Cum proinde gemmarum instar distinctæ sint Miserationes istæ, opera sane contemnenda non est, quæ in iis ordinandis, & κατ' εὐταξίαν digerendis consumitur. Quamobrem & Gratiam convertentem, velut actum Spiritus S. peculiarem intuemur, & a Gratia regenerante distinguimus. Saltem vox ipsa Conversionis ab ambiguitate sua liberanda est. Nam (1) *latius* patet, ac plura continet, quam ad Conversionem, εἰδικῶς dictam pertinent. Neque vero Scriptorum Ecclesiasticorum tantum, sed et Scripturæ usu recepta est illa vocis significatio. v. c. cum *gaudere dicuntur Angeli in cœlis super homine converso ac pœnitente*, *Luc. XV, 10.* dubium non est, quin Justificatio ipsa & Renovatio simul hic includantur. Idque tum maxime Scriptura indigitat, cum de *Conversione ad DEUM*, citra ulteriorem ἀξιόπρασιον, loquitur, *Act. IX, 35. c. XI, 21. c. XIV, 15. c. XV, 3. 5. 7.* Cum enim alibi distincte recensuerit reliquos gratiæ actus, hic uno Conversionis vocabulo, simul omnes completitur. (2) Paulo *strictior* vocis usus invaluit, ut & immutationem voluntatis per Legem & donationem fidei per Evangelium, quæ alias gratiæ regenerantis est, comprehendat, & immediate ante Justificationem terminetur. Neque hæc vocis acceptio sacris literis ignota est. E. gr. *convertimini, fratres, ut deleantur peccata vestra*, *Act. III, 19.* Ubi conversio haud dubie

dubie, non contritionem tantum, sed & fidem simul involvit, quippe sine qua deleri peccata non poterant. Conf. Deut. XXX, 8. 9. Ezech. XVIII, 33. Act. II, 38. Atque hunc vocis usum, in libris Symbolicis etiam obvium amplectuntur illi, qui gratiam regenerationis & conversionis pro iisdem habent, nec proinde distinguunt. Quos quidem in præfenti adducere quid ad rem attinet? Tandem vero (3) & strictissima vocis acceptio obtinet, notatque actionem DEI gratiosam, qua voluntatem & cor hominis, in medio peccati statu, per verbum Legis inhibet, frangitque ac conterit, ut de peccatis serio doleat ac contristetur; donec luce fidei perfundatur ac regeneretur. Atque sic viam patere existimo, ad distinguendam Conversionem ac Regenerationem, ipsaque hæc charismata paulo accuratius cognoscenda. Nam per Gratiam convertentem, hoc modo descriptam, homo ex lege consequitur *Contritionem*, ceu partem Pœnitentiæ prioris: per Regenerantem vero, ex Evangelio consequitur *Fidem*, ceu partem Pœnitentiæ posterioris, ut adeo *Pœnitentia ὀλικῶς* dicta, utriusque hujus actus effectus sit, Vid. König. §. 515. Et vero hæc Conversio ex parte DEI operantis *activa*, ex parte hominis conversi *mere passiva* est; ita tamen ut homo contritus, per vires collatas, vel motus passivos, dolere ipse, ingnoscere, & odisse peccatum recte dicatur. DEUS enim donat vires ad conterendum & credendum; sed exercitium donatarum virium formaliter hominis est, non DEI. Rationem B. Hulsemannus sat evidentem suppeditat: *quia Denominatio sumitur a causa proxima, mota & permota a causa superiore: homo e-*

nim formaliter pœnitet, dolet, credit, non DELLIS Præl. Form.
6. p. 502.

§. XIII. Itaque (1) *Subiectum convertendum, ut quo,* hominis voluntas, una cum appetitu sensitivo est. Quippe cui intellectus, jam ex verbo illuminatus, veluti potentia cœcæ, facem prætulit: at cum reluctari subinde ac repugnare non destitisset, nunc Verbo Legis ceu fulmine concussa, ab exercitio illicito retrahitur, compungitur item, & ad sensum doloris & tristitiæ commovetur. Conf. *Pf. XXXI, 3. Pf. XXXVIII, 9. 10. 11. Pf. LI, 19.* Ac proinde homo tantum adultus hujus Conversionis Subiectum est; quia infantes per ætatem capaces non sunt, cum audiendi, tum recipiendi cohortationes Legales; nec agnitio peccati, proprie loquendo, cadit in ipsos, nedum dolor de peccato commisso, & metu iræ divinæ subortus: quippe quod *neque dextrum neque sinistrum norint*, ut Scriptura loquitur. *Jon. IV, 11.* Vid. *Brochm. T. II, Syst. p. 143. 9. 30.* Nisi forte cum B. Dannhauero *ἀναλογόντι* Conversionis & pœnitentiæ, iisdem tribuere velis. *Hodof. p. 169.* (2) *Forma* Conversionis, hæcenus descriptæ, consistit in prima voluntatis a tenebris peccati retractione, concussione & ad Contritionem perductione. Id quod breviter ac nervose exprimit Form. C. *Conversio revera nihil aliud est, quam voluntatis nostræ depravata resuscitatio a Spirituali morte p. 680.* De prima enim hominis irrogeniti restitutione nunc loquimur, non de Conversione *secunda*, quam B. Calovius rectius *millecuplam*, propter quotidianos lapsus dicendam putat, *Syst. T. IX. p. 14.* Nam sisto mihi hominem aliquem ex Paganis, ad quos convertendos Paulus hic ablegatur

legatur; siquidem horum proprie est *Conversio*; qui vero in gremio Ecclesiae degunt, & per peccata iacturam gratiae caelestis faciunt, illorum potius *Reversio* est, exemplo filii prodigi declarata, *Luc. XV, 19.* 3) *Terminus a quo*; status impietatis est, h. l. ob atrocitatem cum tenebris comparatus. *Terminus conversionis ad quem, proximus*, *Contritio* est, ex motibus a DEO excitatis suborta: hanc enim τὸ ἁγιάσθησθαι implicite designat *b. l. Remotus* vero, *Status Regenerationis seu Lucis* h. t. Cum autem *remotum* appello, nolim, aliquis existimet, fidem a contritione longius removendam, aut sejungendam esse: utraque enim gratia concionibus Christi & Apostolorum arctissimo semper nexu copulatur: *Resipiscite & credite Evangelio. Marc. I, 15. Act. II, 38. 2. Cor. VII, 10.* Verum, hoc ipso, saltem indigitatur, non per contritionem ex Lege, sed aliunde per regenerationem ex Evangelio lucem fidei oriri, *1. Pet. I, 23. Jac. I, 18.* Itaque exitiosus quorundam error ille est, qui inter contritionem & fidem *Desperationem quandam* intercedere oportere docent: eine starcke Zweifel-Angst. Nam textus noster hominem per Contritionem (non quidem tanquam per medium *causalitatis*, sed *ordinis divini*) illico traductum cupit ad *Lucem*. Desperatio enim non actus DEI gratiosus, sed hominis vitiosus est, DEIque misericordiam minorem facit peccato, nec a tribunali irae divinae, ad thronum gratiae Christi appellare novit, id quod Caini exemplum testatur *Gen. IV, 13.* *Desperatio & alia vitia contritionis*, B. Höpffnerus, inquit, *non sunt tribuenda ipsi contritioni, in essentia sua spectata: quia contritio in se opus est Spiritus Sancti per legem. Nec Spiritus Sanctus illam operatur; nec lex, quae est norma justitiae divinae,*
fremi-

fremittum jubet adversus DEVM & accusationem justitiae ejus, in praeceptorum sanctitate & comminationis severitate demonstrata. Per accidens autem fit, ut quidam contritorum fremant adversus DEVM, & odio habeant vindicatricem ejus justitiam, quando Lex ab iis postulat satisfactionem pro peccatis, quae patrarunt &c. *Isag. de sacra Coena P. II. p. 57.*

§. XIV. Neque vero per hunc ordinem quicquam ab aliorum doctrinis recedimus; sed saltem praefiorem Conversionis acceptionem urgemus, ut utrumque DEI beneficium, *Conversio & Regeneratio*, tanto luculentius distinguatur. Hanc autem vocis significationem imprimis observandam censet B. Hulseniann. propter Synergistas, quales iterum hodie in orbem redeunt. *Post motas controversias Synergistarum, inquit, poenitentiae & conversionis vocabulum caepit strictissime sumi, pro conversione transitiva & activa solius DEI, inchoantis in homine illuminationem intellectus, (nobis vero haec gratia peculiaris & distincta est) & emendationem voluntatis & affectuum. Vind. Scr. p. 500. conf. B. Carpzov. qui itidem strictissimam vocis acceptionem reliquis praefert. Isag. p. 1244. Item Höpfnerum Loc. Theol. p. 451. &c. Nec aliter hanc gratiam describit Formula Conc. ubi adversus Synergistas & Pelagianos disputat: Hominis nondum renati intellectus & voluntas tantum sunt Subjectum convertendum. Sunt enim hominis spiritualiter mortui intellectus & voluntas, in quo homine Spiritus S. conversionem & renovationem operatur. Ad quod opus hominis convertendi voluntas nihil confert: Sed patitur, ut DEVS in ipsa operetur, (jam regeneratio ut terminus Conversionis sequitur) donec regeneretur, p. 681. Deinde plane in hanc sententiam scribit:*

bit:

bit. Eadem & utramque gratiam accurate distin-
guit: *Homo per Spiritum S. illuminatur, convertitur, re-*
generatur &c. p. 662. inimicus DEI est, & manet, donec
virtute Spiritus S. per verbum prædicatum & auditum ex
mera gratia convertatur, fide donetur, regeneretur & re-
novetur p. 636. conf. p. 582. 595. 663. 679. 678. In ipsis au-
tem Scripturis perquam solennis ac obvia est hæc
vocis acceptio, v. gr. *Converte me, Domine, & conver-*
tar, (conversione passiva) nam postquam conversus
fuero, (passive) *agam pœnitentiam,* (penitentiã sumptam
pro contritione, dolore & angore) *ac postquam osten-*
sum est mihi, percussi femur: pudet me & erubui, (en-
adhuc actus contritionis) *quia sustinui opprobrium ado-*
lescentiæ meæ Jer. XXXI, 19. Joel. II, 12. Hinc etiam per
phrases; *reverti a prævaricationibus, Ezech. XVII, 28. 30.*
recedere a malo, Psalm. XXXVII, 27. converti a viis malis,
converti a malitia, a peccato &c. Ezech. XXXIII, 11. 12. ec-
quid aliud innuere putemus, quam primam illam a-
versionem hominis, a qua ad vitam fidei fit reditus.
Est enim certe alius gratiæ actus, quo DEUS homi-
nem a via peccati retrahit, & ad contritionem per-
ducit: alius vero, quo contrito fiduciam donat, Me-
rito Christi innixam. Discrimen hoc tantum esse
judico, quantum inter effectum Legis & Evangelii
deprehendi possit. Illud igitur ad convertentem,
hoc ad regenerantem gratiam referendum. Scriptu-
ra etiam hanc methodum perpetuo retinet, dum
Conversionem per *remotionem cordis lapidei:* Rege-
nerationem vero, per *collationem cordis carnei* descri-
bit, *Ezech. XI, 19. c. XXXVI, 23.* Illam per *scissionem cordis,*
itemque *fractionem cordis,* *Joel. II, 13. Ps. LI, 19. conf. Dent.*

D

XXX,

xxx, 6. Jer. IV, 4. hanc vero per *fracti cordis sanationem* Prophetico stylo exprimit *Es. LXI, 1.* Porro illam, per *resuscitationem a morte*, *Eph. II, 5. 6.* hanc per *resurrectionem ex fide*, & per *vivificationem* designat. *Col. II, 12. 13.* Atque hunc ipsum ordinem, in convertendis Protoplastis adhibitum, retentumque deinceps fuisse, ad oculum patet. Nam audita *Jehovæ* voce, homo quantopere contremiscit, fugit, occultat sese, quantopere facinus admissum dolet, quæ singula conversionis, per Legem, sat clara indicia sunt. Ac promulgato deinceps Prot-Evangelio, quis dubitet, quin gratiam Regenerationis, & Justificationis ille fuerit indeptus? *Gen. III, 7. 8. seq.* Idem nexus gratiæ divini ex concione Petrina cognoscitur. Nam hac audita, *compuncti sunt corde*, & dixerunt ad Petrum & reliquos Apostolos: *quid faciemus viri fratres?* (en gratiam conversionis per Legem) Petrus ait ad illos, *pœnitentiam agite*, (en contritionem activam, quæ conversionem passivam insequatur) & baptizetur unusquisque vestrum, in nomine *JESU CHRISTI* (atque hoc Regenerationis medium est) *in remissionem peccatorum* (sic immediate Regenerationem excipit Justificatio) *Act. II, 38.*

§. XV. Postquam igitur compunctum cor hominis, & malleo legis contritum, vel potius instar agri aut vineæ excultum, *1. Cor. III, 9. Es. V, 2. 3. 4.* tum demum Evangelium cadit in terram bonam, & dat fructum emergentem atque crescentem, *Marc. IV, 8. Col. I, 6.* Atque hinc Evangelii fructus, Fides est, postea comparata, cum grano sinapis, quod cum seminatur, minus est omnibus

omnibus seminibus, quæ sunt in terra, & cum seminatum fuerit, exsurgit, & fit majus omnibus oleribus Marc. ib. v. 31. 32. Itaque proximum χάρισμα, **REGENERATIO**, seu gratia regenerans est, qua homo vitam spiritua- lem seu fidem salvificam consequitur. Atque hæc regeneratio, ratione DEI, per Evangelium operantis, *activa*, ratione subjecti autem perinde, ut supra Con- versio, *passiva* est. Utramque significationem con- jungit Joannes his verbis: *Omnis, qui credit JESUM esse Christum, ex DEO natus est (passive) & omnis, qui diligit eum, qui genuit γεννήσαντα (active) diligit & eum, qui na- tus est ex eo, γεγεννημένον 1. Jo. V, 1.* Uti proinde ad sui conceptionem, & lucem vitalem homo pure se pas- sive habet, nec quicquam confert; ita quoque homo ad sui regenerationem, παλιγγενεσίαν, vel accensio- nem adeo lucis spiritualis, nihil quicquam agit, vel cooperatur: sed ἐκ τῆς Θεῆς, h. t. item ἐκ τῆς πνεύματος 1. Jo. III, 6. per Verbum Evangelii regeneratur 1. Petr. I, 23. Nec potest ostendi alia actio, per unam is, qui cre- dit JESUM esse CHRISTUM, sit formaliter renatus, at- que hæc ipsa, qua per Verbum accenditur fides. Nam luculenta nimis connexio illa est: *qui credunt in nomen ipsius; non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed DEO nati sunt J. I, 13. Conf. Jo. III, 6. 1. Jo. IV, 2. Matth. XVI, 16.* Dialectice diceres: *qui nati sunt ex DEO, (per verbum ἀκυστὸν ἢ ὄρατὸν fidem operan- te) illi credunt in nomen ipsius.* Itaque (1.) Subjectum, quo fides seu vita spiritualis recipitur, *voluntatem car- nis esse dicimus, ex Jo. I, 13. cap. III, 6.* sed illam Legis fulmine ante percussam, ut nunc ἀπιστοχῆιον seu domi- cilium, esse possit, quod fiduciam salutarem ex Evan-

gelio recipiat. Uti enim mens sedes est *notitiæ & assensus*, i. e. Fidei materialiter spectatæ, quæ & irrogenitorum est: sic voluntas receptaculum *fiduciæ*, si fidei formam & animam quasi consideres, quæ non nisi rege-
nitorum. Sobria hæc Philosophia est, quæ ita potentias distinguit, non Chimerica, ut hodie cavillantur aliqui, nec a Scripturis ipsis aliena. Nam cum *Cor & Spiritus* in sacris literis sibi contradistinguuntur; illo voluntatem, hoc intellectum designari constat. *Vid. B. Lys. Syst. p. 715.* Vicissim, cum solius cordis fit mentio, utraq; potentiæ, propter motuum conformitatem simul intelliguntur; quæ observatio, B. Seb. Schmidii est, *Diss. Form. Conc. p. 47.* Jam, modo voluntas, sedes fidei seorsim constituitur, adeoque *voluntas carnis, & voluntas DEO conformis*, aperte sibi opponuntur. *Jo. I, 13. item 1. Petr. IV, 2. 3. Ephes. II, 3. seqq.* modo utraq; potentia, Subjectum fidei, nomine *Cordis* designatur, ut: *credo ex toto corde filium DEI esse Jesum Christum, Act. VIII, 37. Si credideris in corde tuo, quod DEUS illum excitavit a mortuis, salvus eris. Rom. X, 9.* In hac simplicitate persistamus, donec mystici Philosophi de mente & voluntate nobis dederint clariora. (2.) *Forma* Regenerationis omnium consensu, est Spiritualis vitæ largitio, ut Kœnigius noster habet, seu vera spiritualis vitæ communicatio, ut loquitur Ven. Senior noster, *in Theol. Bibl. p. 131. vel fiducia in corde nostro excitatio*, juxta B. Calovium *Bibl. Ill. ad Jo. III, 5.* alii per donationem fidei eam efferunt, eodem sensu: alii denique *per collationem virium credendi* eandem describunt: sententia nihil hinc discrepante. Nam vires illæ vel recipiunt objectum salutare, & sic formaliter
ipsa

ipsa sunt fides: *Jo. I, 12.* vel extra hanc receptionem considerantur, & sic mere passivæ sunt, donec Christum, ceu formam & vitam fidei complectantur: quorum phrasis pertinet: *fide apprehendere Christi meritum &c.* Etsi enim *receptio* ἡ λήψις ratione soni verbum activum sit, tamen ratione *sensus* est passivum, uti tenebræ *recipiunt lucem*, *Jo. I, 5. 11.* ut *miseri accipiunt promissum*, *Gal. II, 14.* Hinc Paulus *apprehensum se esse* (passive) a Christo dicit, *Phil. III, 12.* Contriti corde sunt *fessi ac onerati*, qui non agere, sed (passive) *refocillari* dicuntur. *Mattb. XI, 29.* Sunt *pauperes illi Spiritu & lugentes*, qui non nisi in Christo *solatium inveniunt*, *Mattb. V, 34.* Ac proinde falsum est; *fidei vitam & activitatem, in apprehensionis actu consistere, qui Meritum Christi antecedat, & charitatem tamen connexam habeat.* Tota enim *fidei efficacia pendet ab objecto, Christo, quod apprehendit, ut rectissime Gerhardus docet, & ex Jo. XI, 25. 1. Job. V, 11. 12. Gal. II, 20. Phil. I, 21. Col. III, 3. demonstrat, de Just. §. 121. 181.* *Apprehensio autem est actus, ut sic dicam, passivus, Danhauerus inquit, activa quidem voce (Grammaticè) explicatus, revera tamen passivus, qui sibi patitur benefici, Hodof. p. 1340.* B. Lyserus eandem vocat *passivam receptilitatem, item potentiam passivam, & hanc ipsam a DEO donatam Eph. II, 8.* Receptionem autem in animo hominis, perinde ac in speculo, fieri statuit, ex *2. Cor. III, 8.* sic ut in illo *nativitas, passio, mors & resurrectio Christi refulgeat, Deoque hominem acceptum reddat, System. pag. 1530. 1523.* Nec aliud natura hujus rei admittit: liquidem in omni unione alterum extremorum rationem actus, alterum rationem potentiae passivæ sustinet. Jam vero & hic quædam admittenda est unio, utpote

inter apprehensionem & bonum apprehensum: inter fiduciam voluntatis, & Christum in Verbo oblatum. Cum enim ex relatorum genere illa sint, fieri non potest, quin simul natura existant, & sese invicem constituent: adeo, ut si fides, vel fiducia, extra Christum spectetur, ne quidem sit fides. Nam per receptionem Christi demum est, quod esse debet, id est, vera salvificaque fides. *Quotquot enim receperunt eum; iidem illi sunt, qui crediderunt in nomen ipsius Job. I, 12.* Quam quidem unionem, si recte expendas: *formalem fidei*, vel ut Lyserus vocat *spiritualem*, dixeris, ut adeo ab *unionem mystica*, ceu illius effectu, adhuc distinguatur. Non enim tantum per *ληψιν* vel *ἄποδοχὴν*, sed etiam per inductionem Christi describitur: *quotquot baptizati estis, Christum induistis, Gal. III, 27.* Item: *in uno spiritu nos omnes in unum corpus baptizati sumus, 1. Cor. XII, 13.* Vid. *Calov. in b. l. quin & κώλησις seu agglutinatio cum Christo, in unum spiritum dicitur 1. Cor. VI, 17.* Hinc phrasıs *πίσις ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ*: Itemque *πίσις ἐν χειρῶ*, toties iterata, aliquam certe unionem inter Christum & hominem evincit. Quemadmodum igitur homo per animæ unionem animatur & vivit; ita homo irregeneratus per Christi receptionem, & spiritualem cum illo unionem regeneratur, & spiritualiter vivit. Nam *justus fide sua vivit, Hab. II, 4.* Paulus vero de se inquit: *Per fidem vivo Filii DEI, qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me, Gal. II, 20.* Vicissim, sicut homo in generatione actum primum & entitativum vitæ naturalis consequitur, quem per motus vitales, velut per actum secundum & formalem, deinde exerit: (embryo enim nondum actu ratiocinatur, ridet, loquitur, utut

poten-

potentiam illorum actuum jam habeat): ita homo ir-
 regenitus, κατ' ἀναλογίαν in ipsa regeneratione fidem,
 ceu actum primum & entitativum vitæ spiritualis in-
 dipiscitur, qui in motus deinde spirituales, suo se or-
 dine diffundit. Est enim fiducia non ante Christum,
 sed cum Christo unita demum, *vita ex DEO*, *Ephes.*
IV, 18. vita abscondita cum Christo in DEO, *Coloss. III, 3.*
 imo *semen vivum est*, *1. Jo. III, 9.* quod per incremen-
 ta καρποφορεῖ, atque germinat; adeoque in Justificatio-
 ne DEVM reconciliat, *2. Cor. V, 19. Rom. V, 10.* In Uni-
 one mystica cor ut templum adaptat, ad excipiendam
 SS. Trinitatem *Jo. XIV, 23.* in Sanctificatione illud a re-
 liquiis sordium purgat *Act. XV, 9.* Et sic undiquaque
 per fidem custodimur ad salutem *1. Pet. I, 5.* Tandem (3)
 de extremis hujus actus dispiciendum est. *Terminus*
Regenerationis a quo, in abstracto, est ἀπιστία seu infideli-
 tas: *Terminus ad quem, fides* seu lux vitalis, *h. t. lux*
in Domino Epb. II, 8. vita spiritualis Jo. III, 6. Vicissim,
Terminus a quo, in concreto: homo per legem contri-
tus quidem, sed adhuc sub ἐξουσία τῆς σατανᾶ, h. t. ad-
huc filius iræ. Terminus ad quem, in concreto, est no-
va creatura, seu filius DEI: quotquot enim receperunt
ipsum, illis dedit ἐξουσίαν τῆς υἰοθεσίας Jo. I, 12. Sic ergo
 per Regenerationem ex filio iræ fit filius gratiæ: ex
 potestate Satanæ transfertur in potestatem DEI, *h. t.*
Nam qui genitus est ex DEO, hunc malus non tangit,
1. Jo. V, 18. DEUS eripuit eum e potestate tenebrarum,
et transtulit in regnum filii sui dilecti: in quo habet re-
demptionem, per sanguinem ipsius, (en Regenerationis
consequens Justificationem) remissionem peccatorum,
Col. I, 13. 14.

§. XVI.

§. XVI. En igitur novam creaturam, quæ ex regeneratione prodiit, juxta illud: *DEUS* progenuit nos, ut essemus primitiæ creaturarum suarum, *Jac. I, 18.* Item: *Si quis in Christo est, nova creatura est, 2. Cor. V, 17.* En etiam filium DEI, ex Evangelio vel Lavacro Regenerationis renatum: *omnes enim filii DEI sunt, per fidem in Christo, Gal. III, 26.* Sed cum nuditatem suam & labem congenitam celare nequeat nova creatura; cumque filius ille DEI sub reatu degat, nec dum pro genuino declaratus sit, **JUSTIFICATIO** succedit, quæ illud præstat, quæque cum Regeneratione, puncto Mathematico arctius, connexa est. Vix enim fingi momentum potest, quo Meritum Christi recipiat homo, id est, credat, nec tamen illico fundatam in Christi Merito gratiam impetret, & a reatu culpæ absolvatur. Quæ etiam causa fuit, quod nonnulli Theologorum utramque hanc gratiam pro una eademque habuerint, nec descripserint sigillatim. *Vid. Hulfem. Brev. c. XI. tb. II.* Nos vero ut singulare distinctumque hoc beneficium agnoscimus, ac profecto tantum, ut non appareat, cum quo per suam ἐξουσίαν, contendi facile queat. Quanta enim quæso hæc χρηστότης DEI est, hominem, tot peccatis foedatum, pronunciari justum, eidemque cum Merito Christi fide recepto, Christi simul sapientiam, justitiam, & sanctitatem adscribi atque donari, *1. Cor. I, 30.* Distinctam vero hanc gratiam esse, ex textu nostro ad oculum patet; qui reliqua omnia beneficia huc, velut ad centrum quoddam remittat: τὴ λαβεῖν αὐτὸς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, ut accipiant remissionem peccatorum. Hoc enim ad ipsam Justificationis formam pertinere, quis nescit? Ipsa vero peccatorum remissio fidem in
homi-

homine justificando supponit: quandoquidem DE-
 US illum justificat, qui est ex fide JESU, Rom. III,
 26. Rom. IV, 5. vid. Koenig. §. 545. Itaque, ordine naturæ,
 inquit B. Calovius, *precedit Regeneratio Justificationem.*
Primum enim opus est regeneratione, ut fidem consequamur,
postmodum ut per fidem justificemur, Bibl. Illustr. ad
Job. III, 5. Atque hæc connexio ipsius Scripturæ est:
Regeniti sumus, in quem finem? ut justificati illius gra-
tia heredes efficiamur juxta spem vitæ æternæ, Tit. III, 7.
baptizetur unusquisque in nomine Jesu Christi (en nexum
& discrimen) in remissionem peccatorum, Act. II, 38.
Credimus in Jesum Christum, ut justificemur ex fide Chri-
sti, non ex operibus, Gal. II, 16. Quod igitur Subjectum
 attinet, consensu omnium, homo peccator est, qui
 tamen ex gratia regenerante fidem habet & credit,
 Rom. IV, 5. *Regeneratio fidem in nobis ponit, qua appre-*
benditur justitia Christi: non enim nisi per Regenerationem
fides justificans in nobis existere incipit, B. Dorschei ver-
 ba sunt *Tr. de Gratia, p. 299. Neque vero otiosa hæc*
 fides aut torpida, sed cum efficacissimo conjuncta
 bono, vel maxime operosa est; unde & *practica hæc*
 fiducia Theologis appellatur, *que præter receptionem,*
totius cordis & voluntatis in merito Christi recumbentiam
involvat, König. §. 899. Nunc enim objecto suo velut
 basi innititur, ideoque *ὑπόστασις* appellatur, *Hebr. XI, 1.*
 nunc velut in petra recumbit: *ecce pono in Sion lapidem*
ἀκρογωνιαίον, electum & pretiosum; qui crediderit (recu-
buerit quasi) in illo, non pudefiet, 1. Pet. II, 8. unde ἀνά-
παυσις seu requies animarum, Matth. XI, 29. & Theolo-
 gis eodem sensu *recumbentia* appellatur. *Ego vero sem-*
 per tecum, *apprehendisti manum dexterae meae? deficiat caro*

E

mea

*mea & cor meum, petra tamen cordis mei, & portio mea
 DEUS est in aeternum. Mibi vero adherere DEO bonum
 est, dum pono in Adonai fiduciam meam, ad enarrandum
 omnia opera tua, Ps. LXXIII, 23. seq. Jehovah robur meum, pe-
 tra mea, DEVS meus, rupes mea, in quo confido: scutum meum
 & cornu salutis meae, refugium meum. Ps. XVIII, 3. Ipsaque
 hæc fides $\theta\acute{\alpha}\rho\sigma$ est, seu confidentia, quæ ad justifican-
 dum requiritur, Confide fili, remittuntur tibi peccata, Matth.
 IX, 22. Παρρησία est, seu fiducia appellandi ad tribunal; Ac-
 cedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiae, ut consequa-
 mur misericordiam, & gratiam inveniamus, Hebr. IV, 16. Πλη-
 ροφορία est, qua plenis quasi velis ad portum contendi-
 mus: Cum igitur, fratres, babeamus libertatem adeundi in
 sancta per sanguinem Jesu: accedamus eum vero corde ἐν πλη-
 ροφορία πίστεως, Hebr. X, 19. conf. Rom. IV, 20. 21. Atque hujus
 quidem tanta vis est, ut ex complexu Messiae, velut ani-
 metur, Jacobus & superior recedat: Non dimittam te, ni-
 si benedixeris mihi, (justitiam mihi impertieris) Gen.
 XXXII, 27. Apprehendi eum (en unionem) nec dimittam
 eum, (en actum quasi ex unione emanantem) Cantic. III,
 4. cap. II, 6. Confer exemplum Cananææ, quæ postquam
 receperat Christum ex sono verbi, venit, clamat, orat,
 contendit, Matth. XV, 22. Sed unde hæc tanta vis, unde
 vita fidei, quæ tot actus edit vitales? Jam vivam & acti-
 vam esse fidem, dicit ille, antequam Christum apprehendat,
 saltem ut operibus sedem hic figat. Quasi vivere homi-
 nem ac ambulare diceres, antequam animam receperit:
 $\acute{\alpha}\tau\omicron\pi\omicron\nu$. Ex Christo salutis fonte unice hæc vita est. Audi-
 amus Scripturas: in Christo habemus fiduciam & accessum,
 Epb. III, 12. In Christo, πίστις ἰσχύει, i. e. fidem vim & robur
 habet, Gal. V, 6. Omnia valeo in Christo, qui me corroborat,
 Phil.*

Phil. IV, 13. In Christo Jesu corroboratus sum, 1. Tim. I, 12. Tan-
tummodo in Jehova יהוה ביהוה justitia & robur: ideo in Jeho-
va justificabantur. Es. XLIV, 24. Hinc Königius noster
inquit: vis justifica competit fidei non in se, & quatenus est
apprehensio, & actus noster, sive in se & in sua natura, sive ex
liberali DEI estimatione seu acceptilatione dignitatem ali-
quam seu magnam sive parvam habens, sed unice ex objecto
justifico apprehensa (ἡ ἀμιμνήσις) Rom. III, 25. Res eo redit, ni-
hil ex nobis ad consequendam justitiam, sed quidvis ex
Christo esse ut opera hinc excludantur, gratia DEO
vindictetur, Rom. III, 24. Conf. Vener. D. Sontagii Diss.
de vera fidei forma, nuper admodum editam.

§. XVII. Itaque 2) de Forma Justificationis facile
judicatur: quippe quæ duobus potissimum momentis
absolvitur: uno *σρητικῶ*: non imputatione seu remissione
peccatorum; altero *θετικῶ* ac positivo: imputatione justitiæ
seu meriti Christi. Nam homini justificando duplex in-
cumbit malum: *unum θετικόν* seu damnabilis peccato-
rum nostrorum ac injustitiæ reatus; *alterum σρητικόν*
seu defectus justitiæ, quæ inesse debebat. Igitur & dupli-
ci medio opus erat per Justificationem, *cum* remissione
peccatorum, quæ priori malo; *tum* imputatione obe-
dientiæ ac justitiæ Christi, quæ posteriori mederetur.
De altero nemo facile dubitat, vel per ipsum hunc
textum: *qui ἀφῆσιν ἀμαρτιῶν* adducit. Alterum vero
ex Rom. IV, 5. 6. V, 19. VIII, 4. 2. Cor. V, 21. Phil III, 9. &c.
solidissime adstruitur. Neque enim imputatio hæc res
inanis, aut putativa est, ut criminantur adversarii; sed
actio potentissima ipsius DEI, realissimum DEI judi-
cium, quo homini credenti, id est, cum Christo per
fidem unito, adscribit, adjudicat, ac donat Meritum ac
justi-

justitiam Christi. Cum ergo verissima DEI actio sit: qua non homo, sed DEUS ipse homini credenti imputare justitiam dicitur, *Rom. IV, 6.* certe pro fictitia illam habere non decet cum realissima donatio sit, dicente Apostolo: *Deus proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, qui fieri potest, ut non & cum eodem omnia nobis donet?* *Rom. VIII, 32.* Nunquid pro umbratica & putativa illam habeamus? Fundamentum hujus imputationis, cum in DEO gratiose nobis bona salutis impertiente, tum in unione spirituali fidei consistit. Quia enim Christus ab homine recipi per fidem & sic eidem appropriari voluit: ideo quoque participem illum reddere dignatus est bonorum, suo ipsius merito partorum. Utque tanto certior de hac re fieret homo, DEUS insuper, publica velut declaratione, spirituale hoc vinculum confirmavit, & per hoc Sponsam in omnia Christi Sponsi bona intromisit. 3) *Terminus a quo*, homo injustus ac peccator, at idem tamen credens est: qualem Paulus constituit, *Rom. IV, 5.* *Terminus ad quem* homo justus, & in ipso iudicio DEI sanctus & innocens: *Nihil enim condemnationis est in iis, qui per fidem sunt in Christo Jesu,* *Rom. VIII, 1.*

§. XVII. Postquam in ipsius DEI iudicio pro justis ac innocentibus declarati sumus; ingens quasi torrens charismatum exundat, aliudque in aliud influit, ut difficile propemodum sit, nexum illorum ac discrimen reperire. Qui enim coram tribunali divino pronuntiatus est iustus; hunc Pater recipit in filium, unde gratia adoptans seu ADOPTATIO est; Filius in Sponsam, unde gratia desponsans, seu DESPONSATIO est; Spiritus S. in suum templum; Unde gratia inhabitans seu UNIO
fidei-

fideliū MYSTICA cognoscitur. Singulæ namque Personæ in hominem justificatum, affectum complacentiæ singularem declarant, eundemque in scripturis sibi appropriant: unde sacris literis hic insistere, omnium tutissimum esse duximus: Equidem singula nunc persequi non vacat: summa proinde capita rerum attingemus. Adoptionem, constat, Patri in Scripturis tribui; Nam *DEVS Pater prædestinavit nos, ut adoptaret in filios per Jesum Christum Gal. IV, 4. 5. Eph. I, 5.* Notat proinde actum DEI gratiosum, quo ille hominem quondam alienatum a se, nunc sibi reconciliatum inter suos domesticos, imo filios recipit, ut paterno affectu & privilegiis hæreditatis fruatur. *Eph. II, 19. Rom. VIII, 17.* Etsi enim in regeneratione jus filiationis consequatur ille, per fidem, tamen cum adhuc censeatur minorennis, per publicam pronunciationem, quæ in justificatione fit, ad usum fructum honorum omnium admittitur; Apostolo rem ita explicante *Gal. IV, 1. 2. 3.* Desponsatio Filio adscribitur *Ez. XVI, 8. 9. Hof. II, 7. Eph. V, 25. 2. Cor. XI, 2.* qui Sponsam suam, & nominis & honoris & omnium bonorum, sanguine suo partorum, actu reddit participem, donec illam ad cœlestes nuptias introducat. Denique Unio fidelium mystica totius quidem SS. Trinitatis actio est, qua DEUS Trinunus cum homine credente per fidem conjungitur, ut in illo habitet: peculiari tamen modo Spiritui S. vendicatur, utpote qui domicilium hoc instruere, & velut templum aliquod religiosius adornare dicitur *1. Cor. III, 16. 2. Cor. VI, 16.* Atque hæc omnia Fidem, seu receptionem Christi, ut basin substernunt, cui innituntur. Nam ex fide est jus *ὁμοθεσίας Jo. I, 12.* Ex fide desponsatio *Hof. I, 7.* Ex fi-

de unio hæc mystica *Epb. III, 19.* Quam quidem causam esse putes, cur Servator, tabulas hæc hoc epiphonemate obfignet: *πίσει τῆ εἰς ἐμέ. per fidem in me.* Atque adeo *de plenitudine ejus omnes accipimus gratiam pro gratia, i. e. inexhaustam gratiæ affluentiam. Job. I, 16.*

§. XIX. Verum iis omnibus enumerandis ecquis suffecturum se putet? Nobis constitutum est, ea tantum connectere charismata, quæ in *ὑπογραμμῶ* Paulino, allegantur. Excipit autem Justificationem & illa, quæ inde fluebant, SANCTIFICATIO, seu gratia sanctificans, quæ hominem peccatorem ita immutat, ut intellectus, pulsus errorum tenebris, illuminetur, voluntas emendetur, appetitus ad prava inclinans coërceatur. Igitur sic tabulas vocationis finit Servator: *κληρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις λαβεῖν;* & quidem *λαβεῖν τῆ πίσει εἰς ἐμέ.* Per *τὰς ἡγιασμένους*, credentes intelligi; dubium non est. Sed unde hanc appellationem fortiantur, primo quidem intuitu non satis apparet. Est enim quidam *ἡγιασμός*, qui nobis donatur per gratiam justificantem: qua Christi sanctitas evalit nostra; vel, ut Apostolus loquitur: qua *Christus nobis factus a DEO est, sapientia, justitia & ἡγιασμός & sanctificatio 1. Cor. I, 30.* Ego pro iis sanctifico me ipsum, Servator inquit, *ut sint & ipsi sanctificati per veritatem Jo. XVII, 19.* Atque hæc sanctitas adeo nostra per fidem est, ut inde quoque denominemur: *Sanctificati sumus οἱ ἡγιασμένοι ἐσμεν, per oblationem corporis Jesu Christi semel per actum, Hebr. X, 1. Cor. I, 2.* Deinde & *ἡγιασμός* internus & habitualis est, ad quem homines, viribus, a DEO acceptis, contendere debent. Et tum quidem active de DEO, nunquam vero de homine in Nov. Test. nisi passive, adhibetur. Sic ut *ἡγιαζεῖν* sem-

semper DEUS, homo vero ἀγιάζεσθαι dicatur. Interim tamen Synonyma, ἀγνίξεν, καθαρῖξεν & similia de homine leguntur, quippe qui se ipsum quoque purificare, 1. Jo. III, 3. mundare corda, Jac. IV, 8. DEO ad hanc actionem concurrente, jubetur. Itaque ἡγιασμένοι h. t. sunt, qui, cum per imputatum Christi ἀγιασμόν, tum per inchoatum sanctimoniam studium hoc nomine, ab ipso Servatore, compellantur. Unde adeo sanctificans gratia manifesto colligitur. Ceterum κληρον λαβεῖν ἐν ἡγιασμένοις, non est h. l. sortem accipere in communione sanctorum, ad quam a cultu idolorum traducebantur Pagani: ut hic sensus non tam excludendus, quam subordinandus sit: sed sortem alterius vitæ consequi. Nam insequitur remissionem peccatorum, h. t. a qua non demum ad Ecclesiam contendimus, quippe quod in illa jam sumus, sed sortem omnibus sanctis communem, quoad jus, consequimur. In Ecclesia vero idonei reddimur ad participationem sortis sanctorum in lumine, Col. I, 12. Estque hæc descriptio solennis vitæ æternæ, ut κληροῖ; credentes vero κληρονόμοι θεῶ, καὶ συγκληρονόμοι τῶ χειρῶ appellentur. Rom. VIII, 17. 1. Cor. VI, 9. 10. Apoc. XXI, 7. Unde adeo & GLO-RIFICATIO seu gratia, qua æternæ salutis participes reddimur, haud obscure indigitur. Ac Sanctificationis quidem *subjectum* homo peccator est, sed jam regeneritus & justificatus. Nisi enim in Christo sit, non poterit ferre fructum. Joh. XV, 5. In Christo Jesu demum conditus est ad bona opera, Eph. II, 10. conf. Rom. VIII, 1. Ex quibus conficitur, hanc gratiam, ipsa regenerante & justificante posteriorem esse. De Forma ex descriptione adducta constat. Terminus a quo, peccati Domini-
um,

um, *concretive*, vetus homo est; *Terminus ad quem sancti-*
tis habitualis, concretive novus homo, Eph. IV, 22. Col.
III, 10. Denique cum Sanctificatio regeneratione & ju-
stificatione posterior sit, difficile est ostendere, ubi &
quando homo renovari incipiat. Aliqui temporis mo-
mento distingui illa putant, uti *Scherz. Syst. p. 485.* & alii.
Quidam plane miscent hos actus, & quod solius gratiæ
divinæ est, humanis meritis contaminant. Mediam e-
ligimus viam cum *Form. Conc. Primum in conversione,*
per Spiritum S. fides, ex auditu Evangelii, in nobis accenditur;
Illam vero apprehendit gratiam DEI in Christo, qua persona ju-
stificatur. Cum vero persona jam est justificata, tum etiam per
Spiritum Sanctum sanctificatur: ex ea vero renovatione &
sanctificatione deinceps fructus, hoc est, bona opera sequun-
tur. Et hæc non ita divelluntur, quasi vera fides aliquando
& aliquandiu stare possit cum malo proposito, sed ordine cau-
sarum & effectuum antecedentium & consequentium ita di-
tribuuntur, p. 692. Ipsa etiam Renovatio distinguenda:
alia in Baptismo, seu lavacro Regenerationis & Renovatio-
nis contingit: *Tit. III, 5.* alia post Baptismum continua-
tur, *Eph. IV, 23. Col. III, 10.* illa radicaliter est in fide, hæc
in actus formales emanat; illa momentanea est, hæc suc-
cessiva: illa actio solius DEI, homine passive se haben-
te: in hac concurrat homo & cooperatur: in illa frangi-
tur primum dominium peccati, in hac exurgens de-
nuo, labefactatur, *Vid. Dorsch. de Gratia pag. 198.* Glori-
ficantem denique gratiam definire non licet:
cum nullis unquam limitibus vel
terminis circumscribi
possit.

S. D. G.

✻) (o) (✻